תניהו ענין למלקות. וכגון״ם דרשע רשע ליכא למילף (כדלעיל דף י.) כיון דרשע בעדים זוממין כתיב ועדים זוממין גופייהו לא בעי התראה[ט] : **ואי** כתיב כי יזיד. תימה דהתראה בעיר הנדחת ב] מנ״ל דמהני לא אתיא שכן ממונן פלגו ולעיל [דף מ:] משמע דבעינן התראה:

אבל סקילה דחמורה אימא לא. בכולה שמעתין הכא ולעיל לא ילפי חייבי מיתות מהדדי ותימה מנא לן דנסקלין ונשרפין פטורים מן התשלומין דלא יהיה אסון ברולא כתיב (שמות כא):

באשה חבירה. ולא בעי ר׳ יוסי שיתיר עצמו למיתה אי נמי חבר כאילו התיר עצמו: **לאוסרה** על בועלה שני באנו. הוה מצי למימר דאיירי שזינתה ולא ידעי מי הוא: **אי** נמי שזינתה מקרוביה. ול״ת אכתי מצי אמרי לפוסלו בעדות באנו דבא על הערוה (ג) פסול לעדות וי״ל דא״כ הל״ל פלוני בא על נערה המאורסה: כמאן

תניהו ענין למלקות דבי חזקיה תנא [1]וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה שהתרו בו ועדיין הוא מזיד דבי רבי ישמעאל תנא [2]המוצאים אותו מקושש עצים שהתרו בו ועדיין הוא מקושש דבי רבי תנא [3]על דבר אשר ענה על עסקי דיבור וצריכא דאי כתב רחמנא אחותו הוה אמינא חייבי מלקות אין חייבי מיתות לא כתב רחמנא כי יזיד ואי כתב רחמנא וכי יזיד הוה אמינא הני מילי סייף דקיל אבל סקילה דחמורה אימא לא צריכא ותרתי בנסקלין למה לי לר״ש לאתויי נשרפין לרבנן [6]מילתא דאתיא בק״ו טרח וכתב לה קרא ולכתוב רחמנא בנסקלין וליתו הנך וליגמרו מיניה הכא נמי מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא:

התיר עצמו למיתה: מנא לן אמר רבא ואיתימא חזקיה אמר קרא [4]יומת המת [8]עד שיתיר עצמו למיתה אמר רב חנן [3]עדי נערה המאורסה שהוזמו אין נהרגין מתוך שיכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו (ו) והא אתרו בה דלא אתרו בה ואי לא אתרו בה היכי מיקטלא [3]באשה חבירה ואליבא דרבי יוסי בר׳ יהודה דתניא [7]רבי יוסי ברבי יהודה אומר חבר אין צריך התראה לפי שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד וכיון דאינהו לא מיקטלי איהי היכי מיקטלא הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה [9]ב]וכל עדות שאי אתה יכול להזימה לא שמה עדות הכי נמי קאמר מתוך שאין נהרגין שיכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו אף היא אינה נהרגת דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה אלא באשה חבירה דקיימא לן דמיקטלא אליבא דר׳ יוסי בר׳ יהודה היכי משכחת לה כשזינתה וחזרה וזינתה והא יכולין לומר א] לאוסרה על בועלה שני באנו שזינתה מבועל ראשון אי נמי שזינתה מקרוביה מאי שנא נערה מאורסה דנקט אפילו נשואה נמי אין אלא אפילו האי דלא יתבא תותיה יכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו אמר רב [1]חסדא אחד אומר בסייף הרגו ואחד אומר [2]בארירן הרגו אין זה נכון אחד אומר כליו שחורין ואחד אומר כליו לבנים הרי זה נכון מיתיבי [5]נכון שיהא נכון אחד אומר בסייף הרגו ואחד אומר בארירן הרגו אחד אומר כליו שחורין ואחד אומר כליו לבנים [3]אין זה נכון תרגמה רב חסדא בסודר שחנקו בו דהיינו סייף ואירין ת״ש אחד אומר סנדליו שחורין ואחד אומר סנדליו לבנים אין זה נכון התם נמי כגון שבעט בו בסנדלו והרגו ת״ש [4]מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנה אמר רמי בר חמא כגון שעקץ תאנה בשבת דעלה קא מיקטיל והא תניא אמרו לו תחת תאנה הרגו אלא אמר רמי בר חמא כגון ששפדו בייחור של תאנה ת״ש אמר להן תאנה זו עוקציה דקין עוקציה גסין תאנים שחורות תאנים לבנות אלא אמר רב יוסף מבן זכאי לותיב איניש שאני בן זכאי דבדיקות כחקירות משוי ליה מאן בן זכאי אילימא [6]רבי יוחנן בן זכאי מי הוה בסנהדרי והתניא [8]כל שנותיו של רבי יוחנן בן זכאי מאה ועשרים שנה ארבעים שנה עסק בפרקמטיא מ׳ שנה למד ארבעים שנה לימד ותניא [9]ארבעים שנה קודם חורבן הבית גלתה סנהדרי וישבה לה בחנות ואמר ר׳ יצחק בר אבודימי לומר שלא דנו דיני קנסות דיני קנסות ס״ד אלא שלא דנו דיני נפשות ותנן [2]משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא בן זכאי דעלמא הכי נמי מסתברא דאי ס״ד רבן יוחנן בן זכאי קרי ליה ר׳ בן זכאי והתניא מעשה ובדק רבן יוחנן בן זכאי בעוקצי תאנים אלא תלמיד היושב לפני רבו הוה ואמר מילתא ומסתבר להו טעמיה וקבעוה

סניהו ענין. להתראת מלקות דשייך באחותו: **וכי יזיד.** מנא ידעינן אלא שהתרו בו ועדיין הוא מזיד. ל״א ואם הזיד לא נאמר אלא וכי יזיד משמע תמיד הוא בזדונו זה עיקר: **המוצאים אותו מקושש.** שקישש עצים לא נאמר אלא מקושש לאחר שראוהו ומצאוהו היה מקושש ומה טעם תלוי בכך אלא שהתרו בו ועדיין היה מקושש: **על עסקי דיבור.** התראה: **הוה אמינא.** אחותו דאינה מיתה אלא מלקות הוא דבעינן התראה אבל חייבי מיתות דחמירי אימא לא ליבעי: **וצריכי נסקלין למה לי.** מקושש וגערה המאורסה בסקילה: **לר׳ שמעון.** דאמר[ט] שריפה חמורה ולא אתו נשרפין מנסקלין בהתראה משום דאי אמר בנסקלין שהן קלין כתב קרא אחרינא לאתויי נשרפין בלא אינו ענין: **וליתו הנך.** מלקות וסייף: **המ״.** משמע כבר הוא כמת קודם שבא לבית דין שחייב עצמו מיתה בפיו: **עדי נערה המאורסה.** לקמיה פריך מאי שנא נערה המאורסה דנקט: **לאוסרה על בעלה באנו.** ולא להורגה: **היכי מיקטלא.** וכיון דאיהי לא מיקטלא פשיטא דאינהו לא מיקטלי כאשר זמם כתיב (דברים יט): **באשה חברה.** דאיהי מיקטלא אם לא הוזמו אלו ואינהו לא מיקטלי דיכולין לומר כשבאנו לבית דין לא לחייבה מיתה נתכוונו אבל אי אמרו התרינו אין התראה אלא להמית ותו לא מצי למימר לא להורגה באנו: **לא שמה עדות.** הואיל ואי אפשר לקייס בו ודרשת וחקרת ודרשו השופטים והנה עד שקר וגו׳ (שם): **אלא אשה חבירה.** דקיימא לן לר׳ יוסי בר יהודה דמיקטלא בלא התראה היכי משכחת לה הא כיון דאינהו לא מיקטלי משום דיכולין לומר לאוסרה באנו איהי נמי לא מיקטלא: **כשזינתה וחזרה וזינתה.** דהכא עדי זנות שני אין יכולין לומר לאוסרה באנו שהרי כבר נאסרה מזנות ראשון ולא באו אלא להורגה: ופרכינן **והא יכולין לומר לאוסרה על בועלה שני באנו.** דקיימא לן במסכת סוטה (דף כו:) מונטמאה ונטמאה[ט] שתי פעמים כשם שאסורה לבעלה כך אסורה לבועל: **שזינתה מבועל ראשון.** וכבר נאסרה עליו: **אי נמי שזינתה מקרוביה.** שהיא אסורה להם משום ערוה: **אפילו הא דלא יתבא תותיה.** ואיכא למימר דלא אסקו אדעתייהו לאוסרה עליו שהרי לא היו רואים אותה יושבת תחתיו אפילו הכי יכולין לומר: **אירין.** יושרמ״א בלע״ז: **אין זה נכון.** ועדותן בטלה והוא והם פטורים מיד: **הרי זה נכון.** דלא שייכי בדיקות להכחיש אלא בגופה של עדות: **כסודר שחנקו בה.** שהעידו שחנק את חבירו בסודרו ועל הסודר היו נבדקין שחור היה או לבן היה: **שעקץ.** דקץ וחתכה מעוקלה: **תאינה.** הפרי קרי תאינה: **ששיפדו.** לשון שפוד: **תאינים שחורות תאינים לבנות.** דעל כרחך בתאינים עצמן אי אפשר להרוג: **לחקירות משוי ליה.** לבדוק בכל אשר יוכל כדי להכחיש וכי היכי דבחקירות מתכחשי בדבר אחר זה אומר במקום פלוני וזה אומר במקום פלוני דהיינו דבר אחר דהמקום לא הרגו הכי נמי בדיקות: **מי הוה בסנהדרין.** בשעה שהיו דנין דיני נפשות: **ארבעים שנה.** ראשונים עסק בפרקמטיא אמצעיים למד ואחרונים לימד ונעשה דיין ומורה הוראות: **בחנות.** מקום היה בירושלים וכן שמו: **דיני קנסות פלגא דעבד.** וכי לשכת הגזית גורמת לדיני קנסות: **אלא דיני נפשות.** שאין דיני נפשות בכל מקום אלא בעוד שסנהדרי נוהגת בלשכת הגזית שנאמר (דברים יז) וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם וכיון דחזו דנפשי רוצחים ולא היו מספיקין לדון עמדו וגלו משם: **ותנן משחרב בית המקדש וכו׳.** וכיון דרבן יוחנן בן זכאי היה קיים אחר חורבן נמצא דארבעים שנותיו האחרונים לא דנו נפשות דהא ארבעים קודם חורבן בטלו: **ואמר מילתא.** לפני הדיינין רבותיו ואיסתבר להו טעמיה: וקבעוה

לבועל עוד העידו עליה הם הם העדים הראשונים שזינתה פעם שניה מן הבועל הראשון וכיון שעדותן הראשונה זו אסורה על שתיהן עדותם השניה אינן יכולין לדחות ולומר לאוסרה באנו לא לבועל ולא לבועל לפיכך היא נהרגת שהיא חבירה והן נהרגין שאינן יכולין לומר לאוסרה באנו שכבר אסורה היא מעדותן הראשונה על שניהן. אי נמי בשהעידו שזינתה עם אביה או עם חמיה וכיוצא בהן מן הקרובין: כל המרבה בבדיקות משובח: **אמר** רב חסדא אחד אומר בסייף הרגו ואחד אומר בארירן הרגו אין זה נכון. כלומר הוכחשה עדותן. פי׳ ארירן כגון אזמל. וי״א כמין גרזן הוא. אבל א׳ אומר כליו לבנים וא׳ אומר כליו שחורים עדותן קיימת והוא דלא אמרי ברי (לכם) ל). והני מילי בכלי מלבוש אבל בכלים שהרגו בהן כגון סודר שחנקו בו שזה אומר שחור וזה אומר לבן וכן בסנדל שבעט בו והרגו זה אומר לבן היה וזה אומר שחור היה עדותן בטילה. שזה כמו סייף וארירן הוא. ת״ש מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים ואמר רמי בר חמא כגון ששפדו שפדו מלשון שפוד. ופירושו ברזיה בייחור של תאנה זו שהוא כגון סייף וארירן. פי׳ סרבלא צריפא. טלית לבן נקי כדמתרגמינן ותרבי לך בורית ותסגי צריפאנ). איני והתניא אמר להן תאנה זו עוקציה דקין תאניה לבנים או שחורים. ודחי רב יוסף ואמר וכי מבן זכאי נוקים ונותיב. בן זכאי בדיקות כחקירות משוי ליה נמצא הא דבן זכאי פליגא אדרב חסדא וקיי״ל כרב חסדא ואסיק׳

ל) גרלה דל״ל בכי לנו. ב)[נ׳ דתיבות פי׳ סרבלא עד ומסגי צריפא איכות לקמן מד.]

מסורת הש״ס

ה) [פסחים יח: וש״נ], ו) [פי׳ מוספות מכות ב. ד״ה מעידין], ג) [עי׳ תוס׳ לעיל ט: ד״ה עדי מאם וכתוס׳ לקמן פו: ד״ה עבדין], ד) לעיל מ: [לקמן עב: מכות ו: ודף ט:], ה) [לקמן עמ. ב״ק עה:], ו) לעיל ל:, ז) [פי׳ כעין לחיתל ויש לחוברים כעין גרזן ערוך ערך אירן], ח) לעיל ט: ודף מ. לקמן פא., ט) ר״ה לא:, י) [שבת טו. ע״ז מ:], כ) ר״ה כעו:, ל) [לקמן נ.], מ) [במדבר ה], נ) [כדלא׳ כתובו׳ לג. בביאור ולעיל מ:],

גליון הש״ס

גמ׳ ריב״ז מי הוה בסנהדרין. עי׳ לעיל דף לז ע״ב בתוס׳ ד״ה מיוס:

הגהות הב״ח

(ה) גמ׳ והא אמרו בה. נ״ב ר״ל שעדיים אומרים שהתרו בה דהא לפי אמת הכל שקר: (ב) תוס׳ ד״ה אי נמי וכו׳ דבא על הערוה. נ״ב עיין פרק זה בוכל דף כו ע״ב בד״ה המשוך על הערוה:

הגהות מהר״ב רנשבורג

א] גמ׳ והא יכולין לומר לאוסרה כו׳. נ״ב עי׳ משנה למלך פ״ב מה׳ סוטה הל׳ י״ב בד״ה שם מפי השמועה כו׳ ובספר מבנים אות יוסף כלן: ב] תוס׳ ד״ה ואי כתיב כי יזיד מימא דהתראה בעיר הנדחת וכו׳. נ״ב עיין לקמן קיא ע״ב וכבר הביג עליהם מזה בזית רענן פ׳ שלח לך יעו״ש דף סב ע״א במה שפיין לילקוט דף רכח ע״ב ועי׳ תבנית מ״ר:

לעזי רש״י

יושרמ״א. גרזן קרב.

מוסף רש״י

אלא להבחין בין שוגג למזיד. אלא יוכל לומר סבור הייתי שמומר (לעיל ח:). **עדות שאי אתה יכול להזימה.** דרחמנא אמר (דברים יט) ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר העד וגו׳ ועשיתם לו כאשר זמם לעשות וגו׳, עדות שאתה יכול לקייס בה תורת עדות הוא עדות, ולא לא (פסחים יב.). אין זה נכון. אין עדות זו מכוונת, ולישנא דקרא נקט (דברים יג) והנה אמת נכון הדבר, דמהאי קרא נפקא לן בדיקות (לעיל ל:). שלא **דנו דיני קנסות.** אוגם ומפתה ושלשים של עבד שמנה תורה קנסה אחת ליקר ולזולל, ומאחר שלא ישבו בלשכת הגזית לא דנו ובטלו דיני קנסות, דכתיב בתשלומי כפל שהוא קנס אשר ירשיעון אלהים, דהייט מומתין ומחוכין בשם רבי, כדאמרינן בסנהדרין, ומי שאינו ממון אינו דן דיני קנסות (ע״ז ח: עיש בגמ׳).

עין משפט נר מצוה

יח א מיי׳ פי״ב מהלכות סנהדרין הלכה ב:

יט ב מיי׳ פ״ח מהלכות עדות הלכה ה ופ״ב שם הלכה ח:

כ ג מיי׳ שם פ״ב הל״ב:

תורה אור השלם

1. וְכִי יָזִד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ בְּעָרְמָה מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת: שמות כא יד

2. וַיַּקְרִיבוּ אֹתוֹ הַמֻּצָּאִים אֹתוֹ מְקֹשֵׁשׁ עֵצִים אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן וְאֶל כָּל הָעֵדָה: במדבר טו לג

3. וְהוֹצֵאתָם אֶת שְׁנֵיהֶם אֶל שַׁעַר הָעִיר הַהִוא וּסְקַלְתֶּם אֹתָם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ אֶת הַנַּעֲרָ עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא צָעֲקָה בָעִיר וְאֶת הָאִישׁ עַל דְּבַר אֲשֶׁר עִנָּה אֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ וּבַעֲרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים כב כד

4. עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד: דברים יז ו

5. וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ וְשָׁאֲלָתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אֱמֶת נָכוֹן הַדָּבָר נֶעֱשְׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבֶּךָ: דברים יג טו

רבינו חננאל

וכי יזיד איש על וגו׳ ילפינן מינה התראה בנהרגין כלומר התרו בו ועדיין מזיד הוא ובנסקלין ממקושש עצים בשבת ותוב באורוסה מדכתיב על דבר אשר ענה על עסקי דבור וצריכי כולה פשוטה היא: **מנא** לן דבעינן עד שיתיר עצמו למיתה דייק רבא מדכתיב יומת המת ש״מ מדאוסיף קרא המת בענין עד שיתיר עצמו למיתה. א״ר עדי נערה המאורשה שהוזמו אין נהרגין מתוך שיכולין לומר לא באנו להעיד עליה שתיהרג אלא להגיד שזנתה ואסורה היא על בעלה ואקשינן היאך יכולין לומר כי לאוסרה על בעלה באנו והנה הן העידו שהתרו בה למיתה. ופרקינן בשלא התרו בה מפני שהיא חבירה. וכר׳ יוסי בר׳ יהודה דתני חבר אינו צריך התראה שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד שלא יאמר ההורג לא הייתי יודע כי ההורג נהרג אלו ידעתי לא הייתי הורגו והחבר אינו יכול לומר לא הייתי יודע וכיון שיכולין העדים לדחות ולומר לאוסרה על בעלה באנו נמצאת עדותן מתחלה עדות שאי אתה יכול להזימה שנאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות ומאחר שיכולין לדחות כענין הזה ויש לומר שלא העידו להריגה גם אם נמצאו זוממין אינן נהרגין גם היא אינה נהרגת בעדות זו שאינו מתקיים בענין הזה הריגה בזוממין ואליבא דר׳ יוסי אשה חבירה כיון שיכולין העדים לדחות כענין הזה היא שנהרגת היכי משכחת לה. ופרשינן כשיעידו עליה כי זנתה הנה נאסרת בעדות זו לבעל ולבועל דקי״ל כשם שאסורה לבעל כך אסורה

כמאן כר' עקיבא דמקיש שלשה לשנים. פ"ה ר' עקיבא מקיש שלשה לשנים במסכת מכות (דף ה:) מה שניס אינן נהרגין עד שיזומו שניהם אף שלשה עד שיזומו כו' וזה מי אפשר להזימן ואע"פ דר"ש קאמר להך מילתא התם דאילו ר' עקיבא מקשינהו להכי מה שניס נמלא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ומיהו אית ליה נמי דר"ש ומוסיף הוא וקשה לפי' דה"ל למינקט הכא דר"ש היא דאמר הכי בהדיא ועוד דבתר הכי קאמר דלא כר"ע אלא כמאן ויש לפרש דהא דקאמר עד שיזומו שלשתן היינו כשכוונו עדותן אבל אמר איני יודע כנמלא אחד מהם קרוב או פסול דמי דלרבי שמעון תתקיים העדות בשאר ולר"ע עדותן בטלה והיינו דקאמר כר"ע והשתא ניחא דקאמר בתריה דלא כר' עקיבא אלא כר"ש:

[ח] **שזה יודע בעיבורו של חדש.**

קשה ומה אילו דייקינן בהני סהדי דתרווייהו ידעי בעיבורו של חדש והוא עדות מוכחשת ואנן ניקוס וניימא דהכי קאמר וניקטליה מספיקא דכה"ג פרכינן בפ"ק דפסחים (דף יא: ושם) לאביי דאמר לרבי ר' יהודה אדם טועה חצי שעה וי"ל דשפיר דייקינן כיון דשיילינן באיזה יום ומכווניס ליום אחד ש"מ זה ידע בעיבורו של חודש וזה לא ידע ואם תאמר היכי דייק מהכא בריש בן סורר (לקמן דף סט.) דבדיני נפשות אזלינן בתר רובא דרובא דאינשי טעו בעיבורא דירחא שאני הכא דכוונו שניהם ליום אחד וי"ל דאם איתא דלא אזלינן בתר רובא ה"ל כחוזר ומגיד במאי דקאמרי אחר כך דהרי כבר הוכחשו מידי דהוה אאחד אומר בשלשה ואחד אומר בחמשה דאפי' כוונו ליום אחד עדותן בטלה ולא אמר חד טעה בשני עיבורי משום דבשני עיבורי לא טעו אינשי כדאמר בגמ': [ט] **אחד אומר בשתי שעות.**

תימה אמאי [י] קיימת אילו דייקינן בהני סהדי דהאי דאמר שתי שעות בתחלת ב' דהוה ליה קודם הנץ החמה [י] ועדותן בטלה דהא תחלת ב' קודם הנץ החמה כדמוכח בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף נג:) דמעלות השחר עד הנץ החמה ה' מילין והם שמינית היום דהיינו שעה ומחצה וי"ל דודאי כי [ו] דייקינן בהנץ לא טעו אינשי אבל הני לא דקדקו אלא בשעות ואין בני אדם בקיאים בשעות וסברין שהשניה מתחלת אחר הנץ החמה: [יא] **אחד אומר בשלשה ואחד אומר בה'.** הקשה ריב"א לרבא דאמר בפ"ק דפסחים (דף יב. ושם) אדם טועה שתי שעות חסר משהו אמאי עדותם בטלה נשייליה דילמא האי דקאמר ג' סוף ג' והאי דקאמר חמשה תחלת חמשה וי"ל דלבטל עדות בדקינן להו משום דכתיב (במדבר לה) והלילו העדה ולא לקיים עדותן וא"ת מ"מ נימא עובדא כי הוה ברביעית הוה וי"ל דקסבר רבא דאין לתלות טעות בשניהם:

פועלי **משוס.** דאמרי ברובא ידע ברוב ימים שעברו כבר שמע מה היה: **שיפורא.** שופר היו תוקעין בקידוש [יב] החדש ביום שהוא מתחיל הן מלא הן חסר וזה לא שמע את השופר: **עד למה מברכין.** אם לא בירך היום יברך למחר: **על החדש.** על הלבנה בהתחדשה: **עד שתתמלא פגימתה.** אבל בתר הכי לא שייך למימר מחדש חדשים שהרי כבר נושנת היא: ותרווייהו

וקבעוה בשמיה. והאי דקרי ליה בחדא מתני' בן זכאי ובחדא רבן יוחנן בן זכאי לא תיקשי מאן דקרי ליה בן זכאי על שם ההיא שעתא דאמרה להא מילתא ומאן דקרי ליה רבן על שם סופיה קרי ליה: **פשיטא.** כיון דאמר אחד איני יודע אשמעינן תנא דעדותן קיימת: **כי אמרי תרווייהו נמי קיימת היא.** דאילו אמר האחד [ג] איני יודע מאי רבותיה כיון דאמר חבירו איני יודע זה לא מעלה ולא מוריד: **ור' אומר כו'.** שהיו שלשה: **ר' עקיבא מקיש שלשה לשנים.** במסכת מכות (ד' ה:) מה שניס [ג] אינן זוממין עד שיזומו שניהם אף שלשתן עד שיזומו שלשתן וזה מי אפשר להזימן [ד]. ואע"ג דלר"ש קאמר לה להא מילתא התם דאילו ר' עקיבא מקשינהו להכי מה שניס נמלא אחד מהן קרוב או פסול כו' מיהו ר"ע אית ליה נמי דר"ש [ה] ומוסיף איהו: **רבא אמר.** הא דקתני אפי' לאו ארבותא דבדיקות קאי אלא ארבותא דחקירות קאי והכי קאמר מה בין חקירות לבדיקות חקירות היכא דליכא אלא תרי סהדי אמר א' איני יודע עדותן בטלה בדיקות אמר אחד איני יודע עדותן קיימת והוא הדין לשניהם דהוה ליה עדות המוזמת בחקירות ואפי' בחקירות משכחת לה דאמר אחד איני יודע עדותן קיימת והיכי דמי כגון דאיכא תלתא דאפסר לעדות שתתקיים בשניס ומשום שלישי לא מיפסלי הנך ודלא כר"ע: **בסנהדרין דבי רבה.** כלומר מה חידוש אתם אומרים בסנהדרין בבית אדם גדול כגון רבה יש לכם לחדש בה הרבה: **ומאי אמרינן בסנהדרין גרידתא.** מה יש לנו לומר אילו לא היינו למידים מפי חכם כל כך היכא יש להקשות בה ומאי קשיא לך: **הא דאורייתא.** ודרשת וחקרת [ד] והא דאורייתא כדתני לעיל [ו] נכון [ז] שיהא נכון אחד אומר כליו שחורים כו' דהיינו בדיקות נכון שיהו דבריהם מכוונים: **שאי אפשר יכול להזימן.** בכולהו שבע חקירות הזמה כתיבי אבל בדיקות אפי' אומרים כולן אין אנו יודעין עדות שאתה יכול להזימה היא שהזמה דמאי שייך עמנו הייתם גבי בדיקות: **טובא אמריפו בה.** הרבה יש לכם טענים בה: **מטיבוסיה דמר אמרי' בה טובא.** מחמת שאתה טוב וצניע ומודה לנו אנו אומרים בה הרבה: **מגזיהוסיה דמר.** אם היית רולה להתרים בנו ולהקשות לא היינו יודעים נגדך כלום. מזיהות לשון המדבר בקושי ובחזקה [ד] לשון מזהא דאריה (פסחים דף קיב:) אשגרוני"ר: **עד למה.** יכנסו בתוך החדש דאם יש ביניהם יום אחד נימא דטעו בעיבור החדש: **עד רובו של חדש.** אבל מכאן ואילך כגון אחד אומר בעשרים ואחד אומר בעשרים ואחד לא תלינן בעיבור החדש דכבר שמע בימים הללו שהיה חדש מעובר: **שזה יודע בב' עיבורים.** שהיו שני חדשים מעוברים או ביחד או בדילוג וזה מנאן לכולן חסירין: **אלא** מתחיל הן מלא הן חסר וזה לא שמע את השופר: **עד שתתמלא פגימתה.** אבל בתר הכי לא שייך למימר מחדש חדשים שהרי כבר נושנת היא: ותרווייהו

אמר עד שבעה. נהרדעי אמרי עד ט"ז ותרווייהו כר' יוחנן סבירא להו דאמר עד שתימלא פגימתו רב יהודה סבר כיון שנתמתחו שני קצותיו במילואה כדוגמת יתר של קשת. כדכתיב כוננו חצם על יתר נתמלאת פגימתה קרינן ביה אע"פ שתוך הלבנה לא נתמלאת אלא נראת באמצעה גופה של רקיע. נהרדעי אמרי עד ט"ז ותימלא הלבנה כדוגמת נפיא

ו) אינו מובן ומולי ל"ל לא הייתי יודע שהיו מעוברין ונדמו לו ששניהן היו חסרין.

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"ב מהל' עדות הלכה ג סמג עשין קט:

כב ב מיי' שם הל"ד:

כג ג ד מיי' פ"י מהל' ברכות הלכה יז סמג עשין כז טור שו"ע או"ח סימן תכו סעיף ג [ובכ"מ לאפס עוד בברכות פ"ד דף כד.]:

רבינו חננאל

כל שנותיו של רבן יוחנן בן זכאי ק"כ מ' שנה עסק בפרגמטיא ומ' שנה למד ומ' שנה לימד ומ' שנה שהיה למד אמר שמועה זו דבדיקו' עוקצי תאנים ואסתבר לרביה וקבעה בשמיה ואי אפשר לומר כי במ' שנה שהיה מלמד אמרה. דתניא מ' שנה קודם חורבן הבית גלתה סנהדרין וישבה בחנות ולא דנו דיני נפשות ואשכחנן ריב"ז התקין אחר חורבן הבית: **חקירות** אמר א' איני יודע עדותן בטלה. בדיקות אמר א' איני יודע ואפילו ב' אומרין אין אנו יודעים עדותן קיימת ואקשי' מאי אפילו ב' אומרים ומשני רבא הכי קתני אפילו בחקירות ב' אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן קיימת ודלא כר' עקיבא דמקיש ג' לב' מה ב' נמצא אחד מהן קרוב כו'. ואמרינן מכדי חקירות והבדיקות תרווייהו מדאורייתא נינהו מאי שנא חקירות מבדיקות ושנינן חקירות אמר א' איני יודע הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה דגופא של הזמה הכי היא אומרין להן היאך אתם מעידין שפלוני הרג את פלוני ביום פלוני במקום פלוני (ואתם) [והלא אתם] הייתם עמנו במקום אחד רחוק באותו היום הרי אלו זוממין כענין הזה דרך הזמה וכיון שאמרו העדים אין אנו יודעין באיזה יום באיזו שעה כו' בטילה תורת הזמה. וקיי"ל דכל עדות שאי אתה יכול להזימה אינה עדות לפיכך היא בטלה אבל בדיקות שאין בה דרך הזמה אפילו אם אמרו אין אנו יודעין במה הרגו עדותן קיימת: **פי'** מנזייתיה מגערתו. א' אומר בשנים בחודש ואחד אומר בשלשה עדותן קיימת ועד כמה אמרו משמיה דר' יוחנן עד רובו של חודש כגון שזה אומר בי' בחודש וזה אומר בי"א בחודש מוסיף זה על זה יום עדותן קיימת כי יש לומר החודש שיצא היה ל' ונדמה לו שהיה כ"ט יום ולא שמע השופר שתוקעין בר"ח (עד) [ועד] חצי החודש יש לומר שטועה ביום העבור יתר מיכן לא. ולדברי הכל בב' ימים שהן ב' עיבורין והוא אומר ח) לא הייתי יודע שאחד מהן חסר א' בתרי שיפורי לא טעו אינשי אלא עדותן בטלה: א"ר יוחנן עד מתי מברכין על החודש עד שתימלא פגימתו הוארבי יהודה אמר עד שבעה

ח) [לקמן עמ. ב"ק עה:],

ג) [ר"ל אמי, ג] [להזימו רש"ם], ד) [דבריס יג],

ה) [ע"ל], ו) [דבריס יג],

ז) בס"ל: בחידוש,

ח) [שיך לעיל במשנה מ.],

ט) [ג"ז שייך לעיל במשנה],

י) ועדותן בטלה כדאמר לקמן דהא תחלת בל"ל רש"ל, כ) [ג"ז שייך שם],

גליון הש"ם

רש"י ד"ה ור"ע ומוסיף איהו וכו' עיין לעיל דף ט ע"א תוספות ד"ה לא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' על שם דהשתא מה בין כל"ל ומיהו מעשה ובדק כו' נמתק: (ב) שם אמרי' דטעי בתרי שיפורא לא אמרינן דטעי: (ג) רש"י ד"ה ר"ע וכו' (שגס) [שניס] אין נעשין זוממין וכו' ומוסיף איהו הס"ל ואמ"כ מה"ד אלא אמר רבא האי: (ד) ד"ה ממזהותי' וכו' לשון מסת. נ"כ פסחים דקי"ב ובשבת דמ"ש: (ה) תוס' ד"ה אחד וכו' ומאי עדותן קיימת: (ו) בא"ד דולמ' כי דייקי בהנץ:

לעזי רש"י

אישגרוני"ר. לנהום.

מוסף רש"י

דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה. דלחמנא אמר ולכשהשופטים היטב והנה עד שקר העד וגו' ועשיתם לו כאשר זמם לעשות וגו', עדות שאתה יכול לקיים בה תורת הזמה הוי עדות ומ"ל לא לא, והזמה אינה אלא בעמנו הייתם, באותו היום ובאותה שעה שאתם אומרין שראיתם עדות זו במקום זה עמנו הייתם במקום פלוני, וכי אמרי בחחת מהן אפילו בחקירות לאיזו שעה איני יודע, שוב אינך יכול לומר לו בכליס שחוריס או לבניס (שם).

מסורת הש"ם